

„VIGYÉL AZ ÖREGEDNEK HÁROM SZÁL PIROS RÓZSÁT...”

Egy kolozsvári: A gyerekét meg úgy készíti az ember, mint valami baltát.

Vadas Gábor: De némelyik gyerek úgy jár, csapkod, mint a mesebeli megveszekedett balta. Már mindent összetört, s még mindig nem akar a sarokba menni.

NÉMETH LÁSZLÓ: APÁCZAI

Az öregnek rózsza a kedvenc virága. A piros rózsza. Micsoda szirupos lelkű vénember az öregem: szereti a rózsákat. Amióta az eszemet tudom, így van ez, pedig most szeretném fölmenteni, szeretném a korával magyarítani elérzékenyüléseit. Jön, hogy odavágjam a selyempapírba csomagolt csokrot. Dehát nem lehet, megígértem anyámnak, hogy viszek az öregnek három szál piros rózsát. Anyám nem magyaráz, nem prédikál, szelíd szemével néz rám, az öreg minden születésnapja előtt megkér: vigyek virágot.

Furcsa ember az öregem. Legalábbis én furcsának tartom. Mostani feleségével együtt. Ezt a sváb nőt Aradról hozta az öregem. Csendes, elmélázó asszony, amíg mi vitatkozunk, kitartóan nézi a semmit, a levegőbe bámul. Komolyan mondom, ilyenkor meg lehet ijedni tőle, olyan, mint aki kábítószert zabál. De különben csendes, nagyon csendes Klári néni.

— Sehr nett von dir ... Sehr nett von dir ... mein Kind — mondja, és elveszi tőlem a virágot; azt hiszem, tudja, hogy nem szeretek rózsákat cipelni, s hogy a legszívesebben földhöz verném a születésnap csokrot.

Tudta ezt Lidi néni is, apám második felesége. Csakhogy ő nem vette el tőlem a virágokat, nem tette vázába, nem babrált vele, hogy mutatóssá tegye. Beteges volt, mindig gyenge, leginkább a főzőkemma mellett ült, s ha rotyogott valami a fazékban, odaszólt a szoba másik felében szöszmötölő apámnak, jöjjön már, kavarja meg. Ilyen volt Lidi néni, de azért leélt apámmal vagy harminc évet, gyermekeket is szült, Viktort, a félöcsémet.

— Du-te că te așteaptă taică-tău — intett a szoba felé, ahova az öregem híreket hallani begubózik. Még születésnapján sem hagyja a híreket, mindenféle rádiót meghallgat, a protokoll-híreket is, érdekli, hova utaznak a politikusok, hogyan zajlanak le a fogadások, ki mit mondott. Miután eltemette Lidi nénit, tévét vásárolt, rájött arra, hogy nem mindig az a lényeg, mit mondanak a politikusok, hanem az: hogyan mondják.

Így lett az öregemből csalhatatlan, a politikai eseményeket előrelátó jós Lakatos szakmáján kívül ehhez van hajlama.

— Bitte... menni tessék, előttem — kedveskedik Klári néni, és hozza mögöttem a vázába szépített virágokat.

— Éljen... — mondom az öregemnek, és nem hagyom, hogy elérzékenyüljön. — Éljen a munkásosztály nyugalmazottan is hú fia!

Az öreg lassan kapcsol, Viktorral sakkozik. Néz egy darabig, aztán válaszol:

— Tisztelni kell az öregeket! Ők építették nektek ezt a jó világot. Meg sem tudjátok nekünk köszönni... micsoda életet teremtettünk nektek! Mi voltam én a ti korotokban? Egy lakatossegéd... Heti béremből szűkösen éltem. Most pedig úgy élünk... hogy jobb-se-kell!

— Ámen! — mondja Viktor erőltetett komolykodással.

— Na, na — kételkedésem benzin a tűzre. Az öreg gesztikulál, szónokol. Vigyorgásunkat látva csendesedik, legyint, és visszaül a sakk-tábla elé. Folytatásnak is jó az, ahogyan Viktor lecsap rá.

— Ha én magának sakkot adok, maga engem nem bánt!

— Neveletlen kölykei! — sziszegi az öreg, dörzsöli az állát, gondolkodik.

— Tekergő, nagyszájú banda! — Dörmög, nem tudja, mit lépjen. Ezt az egész ifjúságra érti, s most benne vagyunk a pácban, mert kiközösített gondolatban, már nem tartozunk hozzá, hanem egy valamiféle ellen-táborba. Olyanok közé, akiket sürgősen meg kell győzni arról, hogy vesz-tükbe rohannak.

— Inkább rendesebben nyiratkoznál — akad meg tekintete az öcsém nyakára omló, dús haján.

— Na mi lesz?! Lép vagy nem lép? — sürgeti Viktor az öreget, mintha nem is hallotta volna megjegyzését.

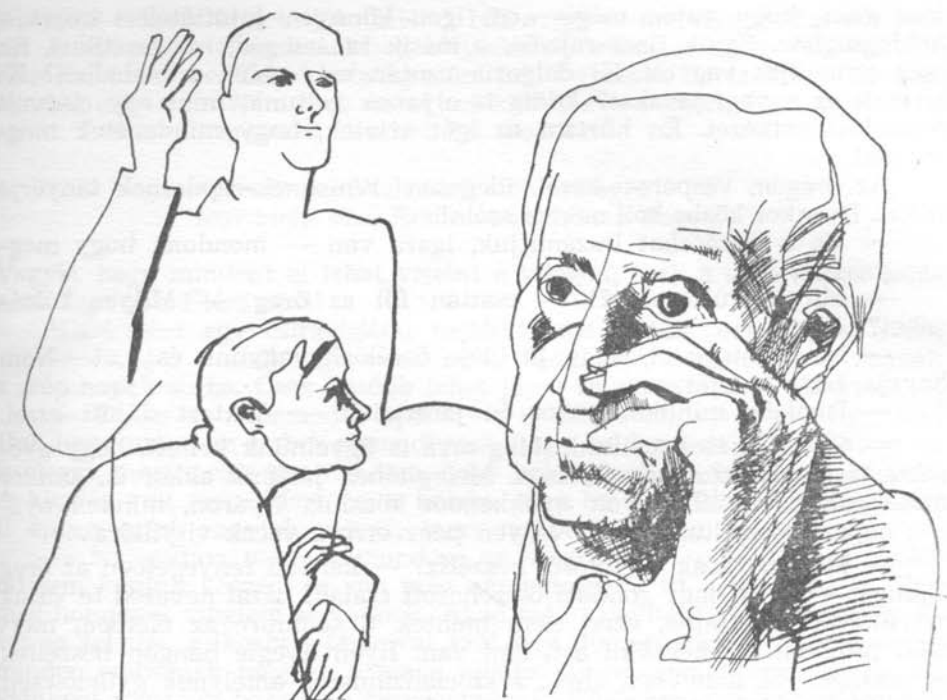
Az öreg még egyszer körbenéz a táblán, látja, hogy mattja elkerülhetetlen. Úgy tesz, mint aki véletlenül borítja föl a táblát, egy darabig sajnálkozik, aztán hív, menjünk ebédelni.

Az ünnepi ebéd a szokásos, talán még anyám vezette be, hogy ilyenkor hosszúlaskás tyúkhúslevest, prézlis szeletet és ludaskását kell enni. Lidi néni kihagyta az ételekből a paprikát, Klári néni mézes pogácsát is sütött ráadásul. Ennyi változtatást megbírt a születésnap hagyomány, többet az öregem máskor sem engedett meg. Az asztalnál a koccintás, az ünnepelt érényeinek fölemlítése és a hűségnyilatkozatszerű nagyotmondás volt engedélyezve. A rokonok is tudták ezt, ehhez igazodtak. Amióta Lidi néni meghalt, nem jött több rokon, nem bírták Klári néni szigorú csendességét.

Négyesben ebédelünk. Felköszöntőink rövidekre sikerülnek. Viktor, hogy hangulatot teremtsen, lekaszt egy történetet nyolc csinos lányról, akik eltérítenek egy repülőt, csakis azért, hogy valahol nyugaton tartós körömlakkot és más piperecikket, valamint elsőosztályú parókát szerezzenek. Sikerült-e a lányoknak a hiánycikkek beszerzése vagy sem, nem tudom meg. Apám néhány mondat után rendre inti öcsémet.

— Magyar ember, mikor eszik, nem beszél — mondja, és olyan képet vág, mint aki tudja, hogy okos dolgot cselekszik.

Viktort ezzel nem lehet elhallgattatni.

Cseh Gusztáv illusztrációja

— Rám ez nem vonatkozik. Ha apám félig magyar, akkor én háromnegyed részben román vagyok, ha pedig lennebb mászunk a családfán, akkor százalékban kifejezve . . .

— Kit érdekel a százalékod? Az a lényeg, hogy ember légy! — Ezt nagyon szépen mondja az öreg. Mindig nagyon szépen mondja az ilyen szöveget. Csak az a kár, hogy az ismétlések lerontják mondásainak értékét.

Viktor tanársegéd az egyik vidéki főiskolán. Szerencsére van annyi esze, hogy nem erölteti tovább a témát. De az öreg kap a dolgon, és kivág egy tanítómesét.

— Nálunk a falu végén lakott egy cigányember. Kicsi sárházuk mellett folyt a patak. Télen ott csicsonkáztak a gyermekek. A cigánynak sok gyermeke volt; télen beszorultak a házba, nem volt cipőjük. Pedig a rajkók nagyon szerettek volna csúszkálni. Az egyik nap azt mondta a cigányember: MenjeteK, ha kedvetek tartja! Erre a rajkók kiszaladtak a jégre. Rossz cipőben, ki féllábán cipővel, ki csak úgy, kapcával vagy mezítláb. Boldogok voltak. Ezt akarta látni az apjuk is. A boldogságtól, vagy mert eléggé edzett kölykök voltak, egy sem betegedett meg azon a télen. Magam is erre törekedtem, így neveltelek benneteket. Bele a nehezébe, hogy erő és kitartás legyen bennetek a boldogsághoz, hogy emberek legyetek. Nem tartottam egyikőtöket sem magam mellett, mindig azt akartam, menjeteK, lássatok. Amióta nyugdíjas vagyok, sokat gondolkoz-

tam azon, hogy vajon mégis nem igen könnyen jutottatok-e hozzá a boldogsághoz. Egyik fiam rajzoló, a másik tanársegéd, matematikus. Én meg nyugdíjas vagyok. Ki dolgozik ezután már ebből a családból? Ki termeli az anyagi javakat? Eddig is olyanok voltunk, mint egy elárvult termelőszövetkezet. Én húztam az igát értetek, hogy mindenetek legyen!

Az öregem vasporos kezei idegesen remegnek-repdesnek tányérja fölött. Ilyenkor közbe kell nekem szólni.

— Ha a túlzásokat leszámítjuk, igaz van — mondom, hogy megnyugtassam.

— Milyen túlzásokat?! — csattan föl az öreg. — Milyen túlzásokat?!

— Ne felejtjük el, hogy jó ideje önállóak vagyunk és... — Nem hagyja, hogy befejezzem.

— Iskolába mindkettőtöket én járattalak. — Viktort dühíti ezzel.

— Ösztöndíjasok voltunk. Még arra is ügyelnünk kellett, hogy gyerektartást helyettünk ne fizessen. Melegítőben jártunk akkor is, amikor másoknak már szabad volt nyakkendőt kötniük. Nyáron, minden nyáron napszámoskodtunk, hogy legyen pénz erre a vacak vityillóra...

— Milyen vacak vityillóról beszélsz? — kérdezi fenyegetően az öreg Viktort. — Ezt a nagy gonddal összehozott családi házat nevezed te vacak vityillónak?! Látjátok, ezért nem mentek ti semmire az életben, mert nem tudjátok megbecsülni azt, ami van. Ilyen nyegle hangon beszéltek az országról is, amelyben éltek, a szocializmusról, amelynek gyümölcseit élvezitek. Az elégedetlenség, a lebecsmérlés után, a cinizmus következik. Hát ezen az úton járnak a mai fiatalok?!

— Nacsak! Nyugdíjas korban ilyen könnyen jön az általánosítás? Ha jól emlékszem, fiatalember korában nem tartozott az angyalok közé, de a lelkesek közé sem. De arra volt esze, hogy lapos pörge kalapban, csokornyakkendővel, kamáslival és sétabottal mászkáljon a lányok után? Fénykép is van róla. Erről a múlttól sohasem beszél nekünk. Miért csak a nehezét említi?

Az öreg szuszog, iszik a söréből, látszik rajta, hogy kényelmetlen neki a védekezés.

— Nem részegeskedtem, nem pazaroltam, szépen öltöztem, divat szerint. És mindig dolgoztam, örökké dolgoztam... És egyáltalán nem volt könnyű ez, régen sem, és most sem. Ezt én mondom nektek, taknyosok, aki szeretek dolgozni. Én, aki összeraktam egy szövőgyárra való gépet, ezzel a két kezemmel. Engem mindig tiszteltek és becsültek. Mindig...

— Ugyan már, hát ezért is kell szólni? Én városnyi házat rajzoltam. Ezzel a két kezemmel — utánozom az öreget. Most Viktor következik.

— Vagonnyi matematikai feladatot megoldottam. Ezzel a szép eszemmel. Mégsem vagyok úgy oda vele.

— Nem is lehetsz te még elégedett. És különben is, hol vagy te még az öntudatos embertől, az öntudatos munkásembertől? — kérdezi győzedelmesen az öregem.

Viktor készséggel megmagyarázza:

— Az öntudat bennem van. És a lelkesedés is. Ezek nem kokárdák, hogy az ember mindegyre kitűzze a mellére őket. Sokan hajlamosak arra, hogy minden napot ünnepnapnak tekintsenek, ezért az új dolgok serkentő-

jében az elégedetlent látják. Miért? Hát szégyen ma elégedetlennek lenni? A nyugdíjas elégedett lehet, elégedettek lehetnek egyes főnökök, de nem a ma embere. Ennek mindig előre kell figyelnie. Persze, hogy én sem lehetek elégedett. Nem erre nevel minket? Ne is várjon tőlem hosszannát senki. Tudja, mit mondott Goethe? Ezt mondta:

Alles in der Welt lässt sich ertragen
Nur nicht eine Reihe von schönen Tagen.

Vagyis, hogy mindent el lehet viselni a világon, csak a szép napok sorát nem. Így van, Klári néni?

Klári néni egy csirkeháttal bajlódik, azt hittük, nem figyel ránk.

— Ja, ja... csakhogy nem lehet tudni azt, hogy mikor vannak a szép napok sorba. Csak később lehet jönni rá arra. Miután elfogyott...

— Ez az — vidámodik apám —, ez az, erről van szó! Úgy kell élni, hogy utána az ember elmondhassa, hogy boldog volt. Küszködtem én is eleget, most mégis azt mondom, hogy boldog voltam, és hogy szép volt. A küzdés volt szép. Mert én a készbe soha be nem ültem. Félek, hogy ti éppen ezért vagytok mások, mert mindent készen kaptatok.

— Nyugodjon meg — mondom az öregemnek —, a „fényes jövőt“ mi sem kapjuk készen, és van még némi dolgunk itt a jelenben is. Van még homályos szöglete az életnek. Akad még kijavítani való hiba elég. És azt se feledje, miközben társaival kiül egy dumapartira a főtérre, hogy minden embernek megvan a maga hibája. Az öregeknek sem ártana, ha időnként a maguk házatáján sepregetnének. Különben oda lesz az irántuk való mélységes tiszteletünk.

— Egy húron pendültök ti mind a ketten. Lakatost kellett volna csinálnom mindkettőtökből. Akkor jobban tisztelnétek. Tudjátok, mit mondott a szakszervezeti elnök, amikor nyugdíjba jöttem? Az összes szerelek előtt azt mondta...

— Mondott egy nagy sablont. Egy vonalas sablonszöveget. A legjobb dolgozónkat búcsúztatjuk... ésatöbbi, hogy a magkészítőnök szipogjanak. Mint egy elsőosztályú temetésen. Közben alig várták, hogy megszabaduljanak az öreg tutyimutyitól... Ezt akarta mondani. Vagy nincs igazam? — kérdezem rámenősen.

Az öreg belepirul, de nem hagyja magát.

— Ha akarod tudni, egyáltalán nem volt sablonszöveg. És ha akarod tudni, tényleg sajnálják, hogy nyugdíjba mentem. Tegnap is ezt mondták, amikor bent jártam. Viszont az biztos, te azt nem éred meg, hogy rólad is annyi jót és szépet mondjanak, mint rólam. Elsőosztályú temetésed sem lesz; ha még egyszer így szemtelenkedsz, porrá verlek. Te, hálátlan...

— Rendben van — mondom súlyosan. — Most az egyszer még megbocsájtok! Ha pedig véletlenül megnősülök — ami különben a jövő héten be is következik —, és gyereket csinálok — aki már útban van —, az olyan nagyszívú lesz, mint az apja, és olyan nagyszájú, mint a nagyapja. Vagy fordítva... Rendben?

— Ne marhaskodj, József! És ezt csak most mondod?! — Nem szeretem, hogy az öregem Józsefnek szólft. Sokszor mondtam neki, hogy inkább szólítson elvtársnak, az is jobban esik, mint a rideg józsefezés. Meg-

győzni persze nem tudtam, mert szerinte a gyermek nem arra való, hogy kényeztessék.

— Ha fiú lesz, csak akkor nevezem Józsefnek, ha ezután mindket-
tönket Jóskának hív. A fiam lesz a kicsi Jóska! Rendben?

Bevonulunk a szobába, valami töménnyel akarunk ünnepelni. Még Klári néni is azon gondolkozik, hogy nagymama lesz-e ő a fiam születése-
kor, vagy csak Nagymama III.

— Hát József... ízé, Jóska fiam... mit is mondjak — apám ragyog
az örömtől.

Viktornak sincs kedve tovább politizálni. Konyakozunk, sakkozunk.
Az öregem eltervezi a jövőmet. Azt mondja, ezután engem és Viktort is
gyakran meglátogatnak, lehet az is, hogy végképp búcsút mondanak a
városnak, falura költöznek, s ketten Klári nénivel vállalják az unokát, sőt
az unokákat. Az asszonyról is szó esik, mondom, hogy kolléganőm, majd
elhozom, bemutatom, és így tovább.

Este későn indulok vissza. A vonat üres. Két órányit gondolkozom
a boldogságról és az életről úgy általában. Elhatározom, hogy csakugyan
meginterjúvolok egy kislányt, hozzám jönne-e feleségül? Merthogy ne-
kem nem muszáj fölkelnie korán reggel, nem föltétlenül kell kávé és tíz-
órait készítenie, elég, ha velem egyszerre ébred, és mosolyog egy kicsit,
aztán besétál a gyárba, az irodába vagy az iskolába, és délután újra
mosolyog nekem. Este is szakíthat erre egy kis időt, és arra is, hogy
ne csak fölnézzen rám, hanem ellenkezzen, ha tud, mégpedig okosan,
csakis okosan. Közben sziporkázhat és tündökölhet, lesz ideje rá, mert
nem fogom követelni, hogy bálványozzon, azt viszont igen, hogy szüljön
egy kis Jóskát, gyorsan és fájdalommentesen, mert terveim vannak a
fiammal.

Először is azt szeretném, ha gyorsan gyarapodó, erős gyerek lenne.
Olyan, aki már kicsi korában elbír egy csokor virágot. Három vagy mit-
tudomén hány szál piros rózsát kell vinnünk az öregnek. Minden szüle-
tésnapjára.

Kabán József fotokompozíciója

